

Hatalomelmélet

Alternatív tárgy, nappali tagozat
Őszi szemeszter
Jog- és Társadalomelméleti Tanszék

Óraadó: Monostori Markus

Időtartam: heti 2 óra

Tárgyfelvevők: joghallgatók

Létszámkeret: 50 fő

Számonkérés formája: írásbeli zárthelyi dolgozat az előadások és a kötelező irodalom alapján (50%), valamint önálló témafeldolgozás (50%)

Kurzusleírás

Az emberi társas viszonyokat átható alá-fölérendeltségi reláció, mely alapvetően azért szervezi az egyéneket hierarchikus alapokra épülő kollektívába, hogy a közösségi szinten kívánatos eredmény mielőbbi elérését lehetővé tegye, s eképpen egy alapvetően parancsolás és szervezés jellegű viszonyt tart fenn, összefoglaló néven *hatalom* címszóval jellemezhető.

A hatalom legáltalánosabb, legmagasabb mértékű megjelenése az állam és az állampolgár viszonyában érhető tetten, ám nem szorítkozik kizárólag erre a relációra, minthogy megjelenhet az államon kívül is, sőt, elképzelhető – ha nem is gyakori – olyan állam és a társadalom is, melynek számára a hatalom fogalomköre ismeretlen. A fennálló hatalom ugyanakkor mindig kérdéseket vet fel; honnan ered, kik között áll fenn, meddig és mire terjed ki, mit érhet el – másfelől pedig folyamatos öngizolási tevékenységet végez, hogy a hatalmi viszonyban jelenlévő kényszerítő elem legitimitást nyerjen.

A modern időkig a hatalom szükségszerűen személyek közötti viszonyként szerepelt, de a harmadik évezred olyan szituációkat teremtett, melyben mind a fogalom, mind pedig az abban részes személyek szerepköre újraértelmezendő.

Az alternatív tárgy a jogi és államelméleti, valamint politikatudományi szempontból is jelentős kérdéskört egyformán vizsgálja klasszikus és modern elméletek nézőpontjából is, miközben interdiszciplináris megközelítést ajánl ennek a kiterjedt kérdéskörnek az elemzésére, megfogalmazva egyrészt a téma elméleti kereteinek kérdéseire adható válaszokat, másfelől felderítve a gyakorlati alkalmazás során felmerülő problémák természetét, a hatalmi viszony szereplőinek helyzetét, döntéshozataluk mechanizmusát, valamint a hatalomgyakorlás azon melléktermékeit és mellékhatásait is, melyek nem hozhatók a hatalmi viszony részeseinek cél-eszköz szillogizmusba foglalható cél-racionális motivációival összefüggésbe.

Óratematika

1. Bevezetés – a hatalom fogalmi meghatározása; tartalmi és elméleti megközelítések
2. A hatalom osztályozása és struktúrája, a hatalomgyakorlók döntési mechanizmusai
3. Hatalmi szimbolika és szerepkör, a hatalom alattiak és a hatalomgyakorlók viszonyának természete
4. Társadalomformálási elméletek, a hatalom megjelenése és igazolása, valamint a hatalom nélküli társadalmak
5. A hatalom megjelenési formái, az erőszak és a társadalom kapcsolata
6. A jogállam fejlődéstörténete, a bővülő, mégis elégtelen kritériumrendszere, a fenntarthatóság aspektusa
7. Elitelméletek és a közvélemény szerepe – a modern kor hatalmi tényezői és szereplői
8. A hatalom általános felelősségi és erkölcsi kérdései
9. A modern demokráciák döntésmechanismusai, az általános és az egyéni akaratok viszonya, a közlegelők
10. A bukás mechanizmusa és a hatalom fenntartása
11. A hatalom kihívásai a modern korban
12. Számonkérés, értékelés

A kurzus célja

Általános cél: bevezetés a hatalomelméleti és hatalomfilozófiai ismeretek alapjaiba, alapvető államfilozófiai tudás elsajátítása. A kurzus anyagának elsajátítása révén a hallgatók jelentős ismeretanyaggal gazdagodnak. A téma interdiszciplináris jellege, illetőleg a tananyag összetett tartalma révén a hallgatók a jogi ismereteiket gazdagító jog- és államelméleti ismereteken felül alapvető politológiai, szociológiai és pszichológiai tudásra is szert tesznek, melyeknek révén képessé válnak a világpolitika hatalom-szempontról, kauzális elemzésére, a társas viszonyok aláfölrendeltségi rendszerének, illetőleg a közösségi döntéshozatal és cselekvés mechanikájának az átlátására.

Különös cél: a szükséges egyetemi jog- és társadalomelméleti tananyag előkészítése és elsajátítása, a kötelező tananyagokból való számonkérések során is hasznosítható plusz információk elsajátítása.

Tananyag

A kurzus keretében elhangzottak, illetőleg a megjelölt irodalom vonatkozó részei.

Kötelező irodalom

- Monostori Markus: Felelősség és Hatalom; Kihívások az Új Évezredben (**megjelenés alatt**) – TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft Szakkönyvkiadó, Budapest

Ajánlott irodalom

- Acemoglu D. – Robinson J.A. : Miért buknak el nemzetek? – HVG Kiadó, Budapest;
- Arendt, Hannah: On Violence – Harcourt, Brace and World, New York;
- Balázs Zoltán: Modern Hatalomelméletek – Korona Kiadó, Budapest;
- Bayer József: A Politikai Legitimitás – Napvilág Kiadó;
- Csepeli – Papp – Pokol; Modern Polgári Társadalomelméletek – Gondolat Kiadó, Budapest;
- Diamond, Jared: Összeomlás – Typotex Kiadó, Budapest;
- Janda, K. – Berry, J.M. – Goldman, J.: Az Amerikai Demokrácia – Osiris Kiadó, Budapest;
- Mann, Michael: The Sources of Social Power – Cambridge University Press, Cambridge;
- Mann, Michael: Power in the 21st Century – Polity Press, Malden;
- Mills, C.W.: Az Uralkodó Elit – Gondolat Kiadó, Budapest;
- Nussbaum, Martha: Beyond the Social Contract; Capabilities and Global Justice – Oxford Development Studies, Vol. 32, No. 1;
- Russel, Bertrand: A Hatalom – Typotex Kiadó, Budapest;
- de Sousa Santos, Boaventura (szerk.): Law and Globalization from Below – Cambridge University Press, Cambridge;
- Tóth Szergej (szerk.): Hatalom; interdiszciplináris megközelítésben – Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged